

će pomoći djelomično revidirati neka »udomaćena standardna mišljenja«, stvorena u proteklim ideološki obojenim desetljećima i stoljećima.

Petar Vrankić

Manfred LÜTZ

Užitak Života. Protiv terora dijete, manije zdravlja i kulta fitnessa

– Verbum, Split, 2015., 259 str.

Djelo uglednoga psihoterapeuta, liječnika i teologa, Manfreda Lütza, *Užitak Života. Protiv terora dijete, manije zdravlja i kulta fitnessa*, u izdanju Verbuma, 2015. godine, knjiga je o rizicima i popratnim pojavama kulta zdravlja te o istinskom umijeću uživanja u vlastitom životu.

U njoj se nastoji ukazati na suvremenu ideologiju medikamentalizacije života, shvaćene kao potpunoga zdravstvenog blagostanja, u kojoj hedonističke tendencije potpunoga psiho-fizičkog zadovoljenja nastoje preuzeti središnje mjesto na ljestvici suvremenih vrjednata postmodernoga biomedicinskog društva.

Ta nastojanja posljedično uzrokuju sve veći naglasak na »kvaliteti života« koja potiče razvoj »medicine želja« i »farmakoloških ovisnosti/medikamentalo-hodrije«, nudeći mit slijepoga »zdravstveno-religioznog obožavanja« kulta vječne mladosti.

Kao i sama kontroverznost navedenih naslova, i njezin cjelokupan sadržaj na 258 stranica obiluje konstantnim di-

vergencijama između ljudske čežnje za spasenjem i ozdravljenjem, ostvarivim preko medicinske moći, koji ne predstavlja ništa drugo doli teror neostvarivih medicinskih mitova životnih užitaka i (ne)kvalitetnoga življenja.

Knjiga je komponirana u pet dijelova.

Prvi dio:

Užitak života: moć i tajna zdravlja, razrađen je s 4 temeljne cjeline:

- 1) U potrazi za spasenjem
- 2) Moć nove svjetske religije
- 3) Cijena zdravlja
- 4) Liječnik kao bog mrtvih

Drugi dio:

Užitak življenja: spasenje zdravlja, obuhvaća 2 temeljne cjeline:

- 1) Kršćanstvo, zdravlje i užitak
- 2) Izum zdrave cjelovitosti

Treći dio:

Užitak življenja: kako što dulje uživati u vlastitom životu, prikazana je s 3 temeljne cjeline:

- 1) Porazan rezultat
- 2) Promjene gledišta s užitkom – otkriće stvarnosti
- 3) Do krajnjih granica ili kako neizbježno postati sretan

Četvrti dio:

Užitak življenja: o žonglerima i svodnicima psihoterapije, kritički se interpretira s 4 temeljne cjeline:

- 1) O uzrocima: imate li možda problem? Imao bih još jedan za vas!

- 2) O učincima: što razlikuje teoretsko vino od pravog vina
- 3) O dalekosežnim posljedicama: zašto je bolji pravi striptiz
- 4) Psihoterapija i religija: guru priča – o vizionarima i vodoinstalaterima

Peti dio:

Užitak života: bez rizika i nuspojava na izvorima užitka, obuhvaća 2 temeljne cjeline:

- 1) Užitak života zahtijeva vrijeme – ali ne slobodno vrijeme
- 2) O sjetilnosti vječnosti
- 3) Ljudska čežnja za spasenjem i ozdravljenjem

U svim se dijelovima snažno naglašava korelacija banalizacije religioznosti u eshatološkoj ulozi medicinske soteriologije koja propagira utopijski ideal zdravlja u salutističkom društvu.

Autor s velikom indignacijom naglašava da je religija zdravlja postala nova religija spasenja.

»I tako je eshatologija, nauk o posljednjim stvarima, potpuno sekularizirana: apokalipsa se ostvaruje danas. Posljednje stvari, događaju se usred života. Za količinu vječnoga života odgovorna je medicina, za kakvoću vječnoga blaženstva odgovorna je psihoterapija. Raj se dobiva na recept.« (str. 7.).

»Ako ste se nekoć u životnoj potrebi obraćali jednomu od četrnaest svetih pomagača ili kojemu drugomu nadležnomu svetcu, danas se obraćate liječniku specijalistu. Spasenje u takvoj život-

noj nevolji ne očekujete od zapaljene svijeće i molitve, nego se utječete najmodernijoj pretrazi.« (str. 24.).

»Tako ljudi ne vjeruju više u dragoga Boga, nego u zdravlje. Sve što se nekoć činilo iz ljubavi prema dragom Bogu – hodočašća, post, dobra djela – to se sada čini za zdravlje.« (str. 8.).

»Na taj način zdravstvo oponaša sve uobičajene prakse jedne religije. Ondje ima krivovjerja, lažnoga nauka – koji se slijede žarkom pobožnošću i za koje se žrtvuje i posljednja lipa. Ima i nadarenih karizmatičnih iscjelitelja koji oko sebe okupljaju malobrojne, zadrte sljedbenike. Ondje je i sveta inkvizicija, liječnička komora koja, poput školske medicine, brani pravu vjeru i osuđuje pravovjerje. A ima i hodočasničkih mjesta.« (str. 35.).

Takva vizija religije zdravlja, u ovoj se knjizi predstavlja kao »odvratno praznovjerje«, ne samo za zdrave, nego i za bolesne osobe. S najvećim odjekom, potkrijepljena je autorovim priznanjem: »Za religiju zdravlja ja sam ateist. Držim da je religija zdravlja prvo glupa, drugo naporna, treće skupa, četvrto opasna po život i da je, povrh svega, pogubna sekta. Po tomu što obmanjuje lažnim rajem, ona uzrokuje nov oblik vjerske sljepoće. Umnaža glupost u svijetu i čini ljude nesretnima. A iznad svega vjerujem da je velik udar na životni užitak.« (str. 16.-17.).

Taj se pak užitak života, propagiran od materijalističko-hedonističke kulture salutističkoga idealiziranja, predočava životnom ispunjenošću zdravlja i ljepo-

te. »Ako danas na oltaru postoji išta čemu se možete moliti i prinijeti znojem okupane žrtve pokajnice, onda je to zdravlje. Nasi su predci gradili katedrale, mi gradimo klinike. Naši su predci padali na koljena, a mi pravimo trbušnjake. Nasi su predci spašavali svoje duše, a mi svoju figuru.« (str. 16.).

Neumorno naglašavanje ove knjige jest u isticanju činjenice da živimo u razdoblju planetarnoga štovanja zdravlja. U našim društvima zdravlje se općenito smatra najvećim dobrom, no nitko ne zna točno što je to. Zdravlje je napravilo fantastičnu karijeru u našem visoko sofisticiranom, biomedicinskom društvu, koje zdravlju pridaje vrhovnu vrijednost. Ljudi postaju njime pretjerano zaokupljeni da pritom obolijevaju od patološke opsjednutosti zdravljem, hipohondrijom.

Od pretjerane usredotočenosti suvremenoga društva na fizičku pojavnost, inficiran je i subjektivni doživljaj vlastitoga zdravstvenog stanja. Jedan od glavnih uzročnika te transmisije svakako je idealistički zamišljena i utopijski proklamirana definicija zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije kao »stanja potpunoga tjelesnog (fizičkog), duševnog (psihičkog) i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i iznemoglosti«.

Naglašeni utopistički elementi doveli su do toga da se ova definicija svrstava u red teorija koje zdravlje smatraju idealnim stanjem (a ne dinamičnim procesom) u kojem se ono određuje apsolutnom (a ne relativnom) katego-

rijom. Aktualno poimanje zdravlja ne identificira se samo sa zadovoljenjem primarnih potreba u borbi protiv patnje i bolesti (prevencija, terapija, rehabilitacija), već se teži holističkoj punini u kojoj su zadovoljene sve potrebe i želje. Zdravlje više nije potreba, već se pretvorilo u kult.

Utopističku definiciju zdravlja kao zadovoljenja svih njezinih holističkih dimenzija, nemoguće je u potpunosti ostvariti. To je posljedično, neobuzdano i živčano uzdizanje zdravlja kao »najvećega dobra« dovelo i do sloma zdravstvene politike. »Nezaustavljiv razvoj doveo je do medicinske prezasićenosti i do emocionalne oskudice. I nitko se ne osjeća zdravim. Bezgranična čežnja za spasenjem, koje ljudi doživljavaju na zdravstvenom području, dovela je do sveukupnoga oboljenja društva zdravlja. I budući da pomoć, koju moderna medicina može staviti na raspolaganje, ni približno ne može zadovoljiti vjerski uzavrele želje, njezin učinak nema ni najmanje veze s užitkom življenja. Rezultat je, naprotiv, potpuno razočarenje.« (str. 106.-107.).

Kaos religije zdravlja odnosi toliko vremena i truda te živi od obećanja koje ne može ispuniti. Aldous Huxley zapisao je prije nekoliko desetljeća proročku rečenicu: »Medicina je toliko napredovala da nitko više nije zdrav.« (str. 28.). Moć nad zdravljem nema nitko, pa ni medicina. Dijagnoza je najčešća bolest.

Ivan Illich, kritičar moderne medicinske civilizacije, predviđa da, ako se ova-ko nastavi, budućnost će pripasti bole-

sti jer će naša očekivanja od zdravlja biti sve izopačenija (I. ILLICH, *Nemesi medica. L'espropriazione della salute*, Bruno Mondadori, Milano, 2004.). Na tom tragu i ugledna hrvatska liječnica, Lidiya Gajski, tvrdi: »Unatoč medicinskoj slici, kojom dominira moderna tehnologija i veličaju se dijagnostički i terapijski dometi, korisnici zdravstvenih usluga uočavaju slabe strane i negativne pojave suvremene medicine, koja ne uspijeva ispuniti njihova očekivanja.« »Neučinkovitost i neisplativost moderne medicinske tehnologije, medikalizacija, degradacija znanosti i edukacije, te erozija kredibiliteta stručnih autoriteta, glavni su negativni fenomeni koji su identificirani.« (L. GAJSKI, *Lijekovi ili priča o obmani. Zašto raste potrošnja lijekova i kako je zaustaviti*, Pergamena, Zagreb, 2009., str. 13., 17.).

Nadalje se u knjizi da izvesti jasan zaključak da previše bavljenja zdravljem ne promiče nimalo užitak života. Ne može se doživjeti prava radost života, ako se bježi od života, napose od bolesnih, budući da nam posvješćuju našu konačnost i neizbježnu patnju boli te nemoći medicinskih propagiranja.

Najradikalniju borbu religija zdravlja vodi s ljudskom konačnošću. »Đavao religije zdravlja jest smrt.« Religija zdravlja želi se smrti definitivno riješiti – i to sredstvima modernih dostignuća, bezgraničnim optimizmom koji može proizvesti sve što poželi. Medicina se nalazi pred rizičnom opasnošću da potiče mit utopijskih obećanja biološke perfekcije koja eliminira ljudsku konačnost.

»Religija zdravlja želi više, puno više. Njoj je stalo do vječnoga života, do pobjede nad smrću, do besmrtnosti. I na ovom se mjestu uzdiže moćna slika liječnika, slika koja poprima obrise Ozirisa, egipatskoga boga mrtvih. Liječnik postaje posljednja tajanstvena, strahovita istanca prije patnje i smrti. On je Haron grčke mitologije koji blistavim pogledom, što mu ga je podario Michelangelo, prenosi duše preko Stiksa s ovoga svijeta na onaj svijet, u sjenovito carstvo zaborava, kojemu su nepoznati svaka želja i svaki život.« (str. 101.).

Tko, poput religije zdravlja, vidi u invalidnosti, bolesti, boli, patnji, starosti i smrti jedine nedostatke u životu, time, po autorovu računu, preostaje u prosjeku samo 9,82% životne dobi da bi doista uživao u životu. Tko shvaća bolest jedino nedostatkom vrijednim žaljenja, taj ostaje na površini, lišavajući se dubine i pune slasti života.

Stoga ova knjiga upućuje snažan apel kršćanima, posvješćujući im vrijednost patnje i smisao konačnosti ljudskoga života. Bog kršćanske vjere i sam pati i time postaje Bog koji otkupljuje. Potpuna solidarnost s patnjom svih ljudi, sve do kraja, podarila je patnji novi smisao. Po kršćanskoj objavi patnja Isusa Krista spasonosna je. Otkupljenje se ne smatra neozbiljnim čarobnjakovim trikom Svemogućega, nego učinkovitim, patničkim Božjim zauzimanjem za ljude. Stoga kršćani mogu imati predosjećaj vječne sreće koja ih očekuje. A to je i razlog kršćanske životne radosti i kršćanskoga užitka života.

Umijeće se življenja sastoji u tom da invalidnost, bolest, bol i patnju ne smatramo nedostatcima, da s radošću iščekujemo starost, da intenzivno osjećamo užitek života, svjesni sigurne smrti te da odlučno živimo svoj jedinstveni život.

Stoga je nužno obraćenje od medicinske salutističke religije zdravizma. Friedrich Nietzsche ustvrdio je: »Zdravlje je onaj stupanj bolesti koji mi još uvijek dopušta da vršim svoje bitne poslove.« (str. 27.). Na osnovi ove definicije, i profesor Lütz zaključuje da je zdrav onaj čovjek koji je kadar donekle sretno i zadovoljno živjeti sa svojim bolestima. To je to!

S ovim recenzijskim promišljanjima, ne želim zastupati mišljenje kako je biomedicinski napredak štetan. Štetno je zavaravati se vjerovanjem utopističkih tendencija kako je medicina, kao aplicirana tehnologija nove moćne religije zdravlje, u mogućnosti osloboditi nas svih patnja i boli prouzrokovanih bolešću.

Moderni čovjek želi se proglasiti gospodarom života te je sklon proglasiti nedostojnim onaj život u kojem je njegova operativna i funkcionalna autonomija svedena na nisku razinu kvalitete života. Takva salutistička propagiranja, koja preferiraju kult zdravoga tijela kao vrhunsku vrijednost i temelje dostojanstvo osobe isključivo na fizičkim vrijednostima (kao što su zdravlje, ljepota, mladost) ne obuhvaćaju internu jedinstvenost ljudske osobe i svode ju redukcionistički samo na njezinu biološku dimenziju. Takva predodžba predstav-

lja imaginarnu težnju svemoćnosti koja paradoksalno završava indiferentnošću života koji to ne mogu ostvariti.

Trebaju se ispraviti teorije besmrtnosti jedne neispravno postavljene medicinske soteriologije religije zdravlja. Moramo ponovno postići za medicinu jednu dimenziju više, svjesnu ljudskih ograničenosti, napuštajući bilo kakav prometejski izazov otrovnih napasti delirija svemoćnosti.

Iluzorno je očekivati zadovoljavajuće odgovore biomedicinske tehnologije na sve suvremene opsesivno-konzumističko-zdravstvene težnje. Iako su zdravstvena uslužnost i medicinski napredak značajno promijenili ljudski život, oni su u stalnom postupnom porastu novih potreba. Oni uvijek postaju želja za još većom moći, suočavani sa svojom nemoći. Sama *ars medica* time se istodobno odražava i kao blagoslov, i kao prokletstvo – *nemesis medica*.

Vrijednost zdravlja nije upitna, već njegovo prikazivanje u pretjerujućoj verziji hedonističkoga pristupa, u kojem se ono poima vrhovnom vrijednošću. Poimanje zdravlja kao izvora vitalnosti, uz isključenje patnje, ne odgovara potrebi holističkoga vrjednovanja osobe u svim njezinim integralnim dimenzijama (tjelesnim, psihološkim i duhovnim). Upravo se u ovom krije bazično praznovjerje neispravnih postavki religioznosti zdravlja, koja ne uvažava temeljni duhovni aspekt, nepodložan medicinskoj nadležnosti i biološkoj ograničenosti.

Suzana Vuletić